Forgylling

For å lære om forgylling gikk jeg til malermester Ole Andreas Klaveness, som har stått for restaureringen av landets mest kjente forgylte saler. Dessuten har han en bestefar som var med på gullrushet i Klondyke. Han lærte meg at det fins tre materialer man kan forgylle med: Ekte bladgull, slagmetall eller bronsepulver. Og han lærte meg en tryllekunst.

Av ifi.no

Gull er så edelt at det bare har gode egenskaper. Det er funnet dekorasjoner med bladgull helt fra 4000 år f. K. i Egypt, som fortsatt skinner like fint. Er underlaget dårlig, kan gullet løsne med underlaget, ellers står det til evig tid.

Gull er smidig, lett å forme og upåvirkelig av de fleste atmosfæriske forhold. Det påvirkes ikke av syre, og dermed heller ikke av oksygen. Og det er varmeledende. Derfor brukes gull til mer enn smykker og dekorasjoner, blant annet i chipskort for datamaskiner og simkort for mobiler, der små strømmer krever god ledningsevne.

Tyngre enn tungt

Få tenker på at gull er et tungmetall. For i motsetning til andre tungmetaller som kvikksølv og bly er det helt rent og ufarlig. Men gull har en egenvekt på 19. Det er tyngre enn bly, som har en egenvekt på 18. Gull er altså mer enn blytungt. En liters melkekartong fylt med gull ville veie 19 kilo. Så gullbarrer er tunge løft.

Tynnere enn tynt

På grunn av prisen må gullet man dekorerer med være så tynt som mulig. Et bladgull er en 10.000-dels millimeter tynt. Greier du å tenke det? Et gullstykke på størrelse med en 5-krone banket ut til bladgull, vil være nok til å dekke hele rytterstatuen av Karl Johan som står foran slottet i Oslo. Bladgull kommer vanligvis i 8 x 8 cm store ark i en liten bok med 25 stykker.

Forgylling

Å bygge opp grunnen gullet skal legges på er noe av det viktigste i forgyllerfaget. Det er den som får det tynne bladgullet til å se massivt ut. Den fineste metoden heter polymentforgylling, og må utføres av fagfolk. Gullet kan varieres i matt, blankt og få strukturer for å gi spill i overflatene som skal dekoreres.

Polymentforgylling trinn for trinn

1. Grunnen gullet skal legges på bygges opp av kritt og limblandinger. Den strykes på med bløt hårpensel 2 - 3 ganger, og slipes til den er helt glatt. Eventuelt kan den bearbeides til mønstre og relieffer.

2. Over gullgrunnen legges polymentet, som er et farget underlag som så vidt vil skinne gjennom gullet, og gi det ønsket fargekarakter. Rød, gul eller blå farge røres ut med Husblas, som er et fiskelim.

3. Rett før gullet skal legges på, strykes underlaget med 50:50 destillert vann og ren sprit (helst 98 %) for å aktivere limet i polymentet.

4. Med en flat stålkniv løftes nå det tynne bladgullet opp fra arket og over på en skinnpute hvor det skjæres i riktig mål. Så brukes en gullpålegger, som er en flat kost av hår mellom to papplater, til å løfte det videre. For å lade kosten med statisk elektrisitet slik at den får løftet opp bladgullet, dras den gjennom håret på den som legger gullet.

5. Gullet festes til underlaget med fine hårpensler.

6. Tilslutt poleres det blankt med agatstein.

Oljeforgylling

Dette er en enklere metode, hvor man kleber gullet til en halvtørr spesialolje. Den kan brukes både ved bladgull og slagmetall, og med litt øvelse kan du gjøre det selv. Avhengig av type bruker oljen enten 3, 12 eller 24 timer på å bli passe tørr. Men her gjelder det å ha god fingerfølelse, for tørkeforholdene er alltid ulike. Noen ganger trengs litt mer tid, andre ganger mindre. Legger man på gullet for tidlig, vil det "drukne". Ved bladgull må gullgrunnen være nesten helt tørr. Ved slagmetall kan den være litt mer klistrete. Gullgrunnen strykes på helt tynt, gjerne med en myk geiteraggspensel.

Slagmetall

Slagmetall er en billigere variant av bladforgylling, med tykkere og større ark enn bladgull. Det er en messinglegering, og messing er en blanding av kobber og sink. Det er altså ikke edelt som gull, og ufernissert vil det oksydere på samme måte som messinglysestaker. Det vil også lett få fingermerker. Derfor må slagmetall fernisserers med gullferniss, som er bleket skjellakk. For at det ikke skal bli grønt, må slagmetall også fernisseres fra bunnen av, bakes inn mellom to lag: Først strykes alle flatene som skal forgylles med gullferniss, så legges gullgrunnen, deretter slagmetallet, og tilslutt ferniss igjen.

Da Ole Andreas Klaveness skulle forgylle møblene i Stortingssalen i Oslo, en av Norges mest forgylte

saler, avslørte han til alles overraskelse at forgylllingen var slagmetall og ikke bladgull. Når slagmetall står alene, er det vanskelig å se forskjell.

En liten yrkeshemmelighet

Blir det revner i slagmetallet når det legges på, kan disse repareres med bronsepulver. Ta litt bivoks på en bomullsdott og dypp den i bronsepulver i den valøren som ligner mest. Gni den over slagmetallet og tett igjen hullene før du fernisserer med skjellakk.

Bronsepulver

Denne metoden har mange erfaring med fra juledekorasjoner. Bronse er en blanding av sink, messing og kobber, og fås som pulver i ulike valører: Ducatengold er kobberaktig, Bleichgold er messingaktig, Reichgold er mer rødlig, og Bleichreich er en blanding av de to siste.

Av pulveret og et oljebindemiddel lages en bronsetinktur som røres sammen. Det er viktig at bindemiddelet ikke oksyderer bronsen, og det enkleste er å blande bronsepulveret i en blank oljelakk (f. eks. Skandia 3 stjerners) som tynnes med halvparten white spirit.

Gullbronse har dårlig dekkevne, derfor prepareres bunnen med ulike farger, etter hvilken valør man ønsker i gullet. Okergul bunn gir virkning som skinnende gul perlemor, mens rød bunn gir en dypere gullfarge. All bronsering vil oksydere over tid og bli grønn. Derfor bør den fernisseres med skjellakk.

Gullmaling

For de som ikke orker å blande og eksperimentere, er det kommet et nytt og anvendelig produkt som alle kan bruke: Beckers gullmaling.

For et ekstra blankt og slitesterkt resultat går det også an å bruke billakk i fargen Gull Metallic. Men den egner seg ikke akkurat til restaureringsarbeider.

For mer informasjon
Klaveness Maler- og byggmester forretning as